

— Հայերը Միջագետքէ Բիշապտան գաղթած կը համարի հեղինակը: Ապայոյցներն են. 1. Հայ անուամբ ջրանցք Միջագետքի մէջ: 2. Հայ անուամբ առտուած բարեխալան արձանագրութիւններու մէջ: 3. Բարեխալան անուաներ հայ արմատ բառէն շինուած: 4. Կլոր գլուխ՝ Սումերեանց եւ Հայոց: 5. Սումերեանք զլուխ կ'ածիլէին, ս. յնպէս եւ Հայք (Բիւզանդ): 6. Հայոց եւ Բիւզանդ նախնիներուն ազգային դից խաղի անունը՝ բոլոր նաեւ Սումերեանք կը կոչուին: 7. Սումերերէն ծագում ունին հայերէն կարգ մը արմատ բառեր (պատ, սին [լուսին], սար ևւն):

Միջանեան Ս.՝ Արի-Արիական, Արի-Արմենական մեծազոր կայսրութիւններ. Նոր Կեանք-Արօր, Ա, Ֆրէ դեոյ 1922, թիւ 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 65, 66: — «Արի-Արմենական կայսրութիւններ», կը կոչէ զանոնք, «որ հիմնուած էին մեր Արիական ու Արմենական միախառնուած նախնեաց կողմէ: Կենդանատեղի՝ խարբերդ նահանգը. հիմն. ծանօթ Սիննին: Արիական նախնիք կը գաղթեն Կասպից ծովու հիւսիսէն եւ կը հաստատուին նախ Սիննեաց ախարհին մէջ: Սերտ աղբրս Եգիպտոսի հետ: Ամուսնական կապեր. «Միննիք արքայական գեղատառնէն երկու աղջիկ կնութեան տուած էին Եգիպտոսի Ամենօփիս Գ. Փարաւոնին»: Արի-Արմենական է քետական կամ հատեան մեծածաւալ պետութիւնը: Յիսուս արիական դիմագիծ ունէր եւ ոչ սեմական:

— Հայը. Յեղադրական ուսում մը. Ը. Համայնապատկեր Արարատեան բարձունքէն: Ազգ-Պահակ, Պոսթոն, Ա, 1922, թիւ 73, 74: — Կ'ամփոփէ հայ մատենագրութեան քանի մը նշանաւոր տեղիքները հայ ֆիզիքական կազմի մասին: Ընդհանուր անկնարկ մը Հայաստանը ողողող եւ իրարու յաջորդող զանազան տիպերու վրայ:

— Հայոց Պատմութեան Հատեան-Միտեան շրջանը: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 362—363, 394—395: — Կը ներկայացնէ համառօտիւ սեպագիրներով լուսաւորուած աշխարհագրական դիրքը Միտեանեանց, Հատեանց եւ Քաստեանց (Ն. Ք. 2000—1000): Կը յիշատակէ անգլիերէն նշանաւոր աղբիւրներ:

Տէր-Մանուէլեան Ս. Վ.՝ Համառօտեակարգիր վիշապաղուն Եգիպտի Բուրմանիներու: Հայկազէն Տարեգիր «Կիլիկիա» Գրադաճառանոցի, Ա, 1922, էջ 277—308: — I. Հայ-Եգիպտական յարաբերութիւններ պատմութեան մէջ: II. Եգիպտի բնութեան դասնայիւր եւ ծիսական նախապաշարմունքները: III. Եգիպտական ինքնուրոյն սովորութիւնները եւ նահապետական կենցաղը: IV. Երկու խօսք՝ Եգիպտի բուրմանիներու բժշկականութեան վերաբերեալ: V. Հայերու բացառիկ խնամածութիւնը Եգիպտի Բուրմանիներու մէջ: VI. Բացատրութիւն վիշապաղուն Մայր ցեղանուն. «Չի Աժգահակ ի մեր լեզու է վիշապ» Խոր. Ա. Լ. VII. Բացատրութիւն Մարաց «Նախնական նախնական» քաղաքի: Անունս քրդերէն է. «Նախ» կամ «հախ», «ճիշդ արգարեւ + ճաւան կամ ճաւան = դրախտ, ակն, գեղեցիկութիւն»: «Նախ, ճեւան», ձեւը բուն ժողովուրդին անձանօթ եւ իւր մեկնութեամբ

րիսած է «մեր վարժապետներէն եւ մեր հոգեւոր տեսաններէն» (էջ 305), VIII. Վերջաբան:

Ջորեան Յ.՝ Սոցիալ-տնտեսական հարցեր հին Հայաստանէն. Հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը. Հայաստանի նախարարները: Արեգ, Ա, 1922, էջ 125—130, 315—322: — Նախահայկական շրջանին արդէն Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին աւատական կարգեր, որոնց շարունակութիւնն են ապագայ հայ նախարարութիւնները: Նախապատմական շրջանին գոյութիւն ունեցած են երկու դասակարգ. 1. Աւագորները: 2. Գեղջուկներ, իսկ Արշակունեաց շրջանէն սկսեալ 1. Ազնուականութիւն, 2. Կղերական դաս, 3. Քաղցրեղի տարր: Ասոնք կը կազմեն Ազատներու դասը, որուն կը հակադրուի 4. Անազատներու դասակարգը: Մի առ մի ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի ընէ այս դասակարգերը: Այսպէս առ այժմ տպուած է՝

— Սոցիալ-Տնտեսական հարցեր պատմական Հայաստանէն: Արեգ, Ա, 1922, էջ 440—448: — Հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը լրական տեսակետէ. 1. Ազնուականութիւն:

Նախնեան Մարկոս՝ Վարդանանք յաղթեցին թէ յաղթուեցան: Առաւօտ, Օրաթերթ, Կ. Պոլիս, Նոր շրջան, Գ, 1922, թիւ 19: — Թէ նիւթապէս եւ թէ մանաւանդ բարոյապէս յաղթած են:

Թորոսեան Հ. Յ.՝ Կորեան յիշ. ծ «Բարիլաս», Եգիպտոսը (Եգիպտոսի Բարիլաս կամ Բաբուլաս հայրապետը): ԲԶՄ, ՀԹ, 1922, էջ 99—104: — Համառօտ կենսագրական ըրած ժամանակ անոր կեանքի պարագաներէն կը հետեւցնէ, որ 1. Հայ գրի գիւտի թուականն է 413, 2. Հայերը բաղաժայիտ գործածութիւնն առած էին Ասորիներէն՝ Քաղիկոնի ժողովէն շատ յառաջ, գուցէ Լուսաւորչի ժամանակ արդէն:

Տէրդէնց Ա.՝ Եղիա Հայրապետին ենթարկուած մեղադրանքը: Երեւակ, Ա, 1922, թիւ 2, էջ 18—21: — Եղիա Արժիշէի (703—716) կը մեղադրուի որ Ներսէս Բակուրի խնդրոյն համար դիմած ըլլայ արարամիրապետին: Այս գործը արդարացեալ կը ջանայ յօդուածագիրը լուսաւորելով պարագաները:

Բարգէն Եպիսկոպոս՝ Յովհան Օճնեցի 717—728: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 424—425, 521—524: — Ա. Օճնեցւոյն անձը եւ կենցաղը. Բ. Օճնեցւոյն քաղաքականութիւնը. Գ. Եկեղեցական բարեկարգութիւնները. Դ. Մատենագրական գործերը. Ե. Օճնեցի եւ Մանազկերտի ժողովը (726 ին). Զ. Վախճանը:

Fr. Marcantonio Van den Oudenrijn O. P., Annotationes Bibliographicae Armeno-Dominicanae, Romae, 1921. Քաղուածաբար թրգմ. Հ. Գ. Ոսկեան՝ Համառօտ ակնարկ մը Քարողի եւ Միաբանող Եղբայր պատմութեան՝ Հայաստանի մէջ: ԲԶՄ, ՀԹ, 1922, էջ 19—21, 49—51, 138—139, 229—231 (շարունակելի):

Թուամեան Կ.՝ Հին ժամանակ հայ պատուիրակութիւնները: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, թիւ 17, 18, 19: Պատմական ակնարկ նշանաւոր պատուիրակութիւններու վրայ (451, 571, 1195, 1248, 1291, 1307):

նույն ժամանակ հետամուտ կ'ըլլայ հայկական հարցին թաւալումներուն 1878ի Ս. Ստեփանոյի դաշնագրէն սկսելով մինչեւ մեր ժամանակը:

Թուամեան Կ.՝ Զանկեզուր: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 359—362, 391—394: — Պատմական եւ աշխարհագրական ակնարկ մը հայկական այս հոգամասին վրայ, որ վերջին տարիներուս այնքան երեւելի հանգիստացաւ:

Մ. Բ. Ե. Բ. Գ.՝ Յիշատակներ Օշականէն Երեւակ, Ա, 1922, 10—11: — Նկարագրութիւն տեղւոյն:

Մ. Կ. Է. Բ.՝ Revue chrétienne Ի մէջ գրած է. Հայաստանի եւ Հայոց մասին ըստ Արեւի, Ը, 1922 թիւ 9 (1072):

Հին եւ նոր նշանաւոր գործի մարդեր. Մետաքսի վաճառական Յարութիւն Պէգճեան (1771—1934), վաստակ, Կ. Պոլիս, 1922, թիւ 1: — Հոգեհալի Ընկուծեան Տնօրէն՝ Մկրտիչ Սանասարեան (1818—1890), վաստակ, թիւ 2: — Յ. Մ. Մանուկ Օշլուկարապետ (ծն. 1755), վաստակ, թիւ 3: — Տիգրան Գարակէօղեան (1823—1896), վաստակ թիւ 4: — Ալեքսանդր Մանթաշեան († 1911), վաստակ, թիւ 5: — Յովհ. Պէկ Տատեան (1788—1869), վաստակ, թիւ 6: — Գրիգոր Ֆերհատեան, վաստակ, թիւ 7: — Յովհ. Թաւաշեան (1864—1907), վաստակ, թիւ 8: — Արեւի Ունճեան (1831—1905), վաստակ, թիւ 10:

Թիւրքեան Մ. Յ.՝ Գասախոսութիւն մը Ուսուցչապետ Յ. Սարգիսեանի: Հայրենիք, Բոսթըն, ԻԴ, 1922, թիւ 2969 (փետր. 4): — Նիւթ: «Հին Բրիտանիական Եկեղեցւոյ Արուեստի Ծագումը»: Յայտնի է, որ կարեւոր տեղ մը գրաւած է՝ դասախօսին հայ ճարտարապետութեան մասին ունեցած տեսութիւնը:

Աւագեան Գ.՝ Բրոֆ. Ն. Իօրկա եւ Հայկական Ճարտարապետութիւնը: Նոր Արշալոյս, Բուկարեստ, Ա, 1922, թիւ 3: — Հեղինակը պաշտպան կը կանգնի Ստրիգոլսկիի՝ հակառակ Իօրկայի, որ կ'ուրանայ հայ ճարտարապետութեան խաղաղած կարեւոր դերը:

MacIer Fr., L'Arménie au Musée Céramique de Sèvres. Rev. d. Et. Arm., I, 4, 1921, էջ 433—437. — Զորս յախճապակեայ կտորներ — Բէթսթահայի ճարտարարուեստ — կը ստորագրէ եւ լուստարիպ կը ներկայացնէ:

Վահան Մ.՝ Յեղալին ճարտարարուեստ մը կորստեան դատապարտուած: — Կիրքին շալագործութիւնը: Զակատամարտ, Կ. Պոլիս, ԺԲ, 1922, Նոր շրջան, թիւ 1034:

Պէրպէրեան Ը. Ռ.՝ Արդի երաժշտութեան ձգտումները եւ հայ երգը: Բարձրակներ, Կ. Պոլիս, Ա, 1922, էջ 15—25: — Հակառակ դասականին՝ եւրոպական արդի երաժշտութիւնն երեւան կը բերէ յատկութիւններ, որոնք հայ երգին մէջ եւս կը նկատուին եւ անոր փայլուն, ինքնատիպ ապագայ մը կ'ապահովեն:

Հ. Ս. ԿՈՂԵԱՆ

ԼՐԱԿԱՏԱՐ ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՇԵ ԿԸ ԳՏՆՈՒՄ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋԻՎԵՆՆԱ

1794—1921

(Շարունակութիւն)

ԵՂԱՆԱԿ ԲԻԻԶԱՆԳԵԱՆ. Միամայ, վենետիկ 1803—1820 (Ա.—ԺԸ. տարի):

Պալատ, 1803, 1804, 1805, 1806, 1810, 1811, 1812 եւ 1814 տարիները: [254]

ԵՂԱՅԵՐԱՅԵՐ. Տասնօրեայ, Կալիթա (Հնդ.) 1862—1863:

Պալատ, Թ. 1—35, 56, 57, 61, 62: [255]

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԹԵՐԹԻԿԸ. Նիւ Եօրը 1919:

Չափն: [256]

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ. Հաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս 1887—1888:

Չափն: [257]

— Ամսաթերթ, Կ. Պոլիս 1888, Թ. 1—12:

[258]

— Ամսաթերթ, Մանչեսթը 1900—1901, Թ. 1—10: Բ. տարիէն, Թ. 11 ու կ'ըլլայ «Հայ Եկեղեցի» (Թ. 11—21): [259]

— Նիւ-Եօրը 1916—1919 (Ա.—Դ. տարի):

Պալատ, 1916, Ա. տարին, Թ. 3—12. 1917, Թ. 12. 1919, Թ. 3—: [260]

ԵՌԱՆԻ. Հաբաթաթերթ, Բաղու 1912, Թ. 1 եւ 2: [261]

ԵՐԵՒԱԿ. Երկաթաթերթ, Կ. Պոլիս, Ա.—ԺԱ. Հատոր: 1857—1861, Ա. շրջան. 1864—1866, Բ. շրջան:

Պալատ, 1861 (Հտ. Թ.), Թ. 99—108. 1865, Թ. 78, 92—96. 1866, Թ. 107, 134—: [262]

ԵՐԵՒԱՆ. Երկուշաբթի լրաթերթ, Կ. Պոլիս 1919—1920 (Ա.—Բ. տարի): Թ. 1—85:

Պալատ, Թ. 71: [263]

ԵՐԵՒԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. Երկօրեայ, Երեւան 1883—1886:

Չափն: [264]

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ. Հաբաթաթերթ-կիսաշաբաթօրեայ 1903—1921 (Ա.—ԺԸ. տարի): Պատան 1903—1905. Նիւ-Եօրը 1906—1912, Թ. 24. Փրավիտէս 1912,

Թ. 25—: ապա Չիքաօ: [265]

Պալատ, 1907/1908, Թ. 26, 46. 1910, Թ. 37, 41—48. 1911—1912, Թ. 1—8, 11—14, 16, 26, 32. 1912/1913, Թ. 49. 1914/1915, Թ. 23, 32. 1915/1916, Թ. 34, 37. 1916/1917 եւ 1917/1918 ամբողջովին. 1918/1919, Թ. 2, 4—8, 10—18, 21, 23, 25, 28—44, 50, 53, 63, 95, 100—104. 1919/1920, Թ. 1—20, 24—26, 28—31, 101. 1920/1921, Թ. 25, 49, 77—88. 1921/1922, Թ. 40: [265]